

UDK 908(497.5)"19"
332.2(497.5)"19"
94(497.5)"19"
Pregledni rad

Mario Jager, prof.
Filozofski fakultet u Osijeku
Izv. prof. dr. sc. Ivan Balta
Filozofski fakultet u Osijeku

GOSPODARSKO-POLITIČKI RAZVOJ BARANJE I „BELJA“ U PRVOJ POLOVINI 20. STOLJEĆA

Uvod

Za svoje zasluge u obrambenim ratovima protiv Turaka princ Eugen Savojski 1698. godine dobiva posjed u južnoj Baranji koji je nazvan „Belje“. Daljnja događanja u Baranji postat će nezamisliva, do današnjih dana, bez stvaranja jedinstvene povijesti „Belja“ i Baranje. Nakon smrti Savojskog, posjedom će do 1918. vladati Habsburgovci, koji će „Belje“ uzdignuti do jednog od najvećih gospodarstava u Europi. Osim beljskog u Baranji se, ne tako intenzivno, razvija i dardanski posjed koji se 1918. združuje s beljskim. Veliki preokret u povijesti „Belja“ i Baranje događa se nakon Prvog svjetskog rata kada je južni dio Baranje, a samim time i „Belje“, otrgnut od matične zemlje. Ovaj će pregledni rad odgovoriti na najvažnija gospodarsko-politička pitanja vezana uz Baranju i „Belje“, u razdoblju prve polovine 20. stoljeća.

Privredno-politički razvoj Baranje i Belja u prvoj polovini 20. stoljeća

Nakon što je srpska vojska oslobodila Beograd i teritorij do Drave s Osijekom, 13. listopada 1918. ulazi u Baranju i oslobađa Dardu, a već sutradan i Pečuh zbog toga što je Mihail Karoli potpisao *Beogradsku konvenciju*, prema kojoj je mađarska vojska morala napustiti Baranju. Pod

okriljem Antante, srpska vojska zauzima čitavu Baranjsku županiju koju nije napustila sve dok nije natjerana poštovati odredbe *Trijanonskog mira*.¹

U vremenu oslobađanja Vojvodine, oformljenje srpski Narodni odbor čiji je zadatak bio organiziranje velike Narodne skupštine, koja je 25. listopada 1918. na osnovi narodnog samoodređivanja, kako u državnompravnom tako i u političkom i privrednom pogledu, odcijepila Banat, Bačku i Baranju od Ugarske. Teritorij pod jurisdikcijom nove vlasti određen je crtom što je utvrđena na osnovi primirja između Vlade Mađarske i Antante, odnosno njezina zapovjedništva balkanske vojske. Umjesto mađarske vojske, ovdje će boraviti srpske vojne jedinice sve do završetka pariške Mirovne konferencije.²

Okupacija Baranje i njezino pripojenje Srbiji 1. prosinca 1918. godine, bili su razlogom burnih prosvjeda, prvenstveno Mađara. Nakon navedenih događanja, baranjsko je pitanje stiglo na stol Mirovne konferencije u Parizu.³

Sastav izaslanstva na tom, po mnogo čemu kontroverznom mirovnom dogovaranju, bio je u ime Kraljevine SHS: dr. Ante Trumbić, dr. Milenko Vesnić, dr. Ivan Žolger, Matija Bošković, dr. Josip Smodlaka. Šef je mogao biti samo posebno povjerljiva osoba, a to je Nikola Pašić.⁴

Od mnogobrojnih srpskih planova za dobivanje što većeg prostora Mađarske, u raspravu su uključena dva projekta Jovana Cvijića, no zbog sukoba što je izbio između Srbije i Rumunjske oko Banata, baranjsko je pitanje ostalo po strani. Primjedbe mađarskog izaslanstva izradio je geograf grof Pal Teleki, s naputkom da se o pojedinim teritorijima odluči referendumom. Nakon što nisu prihvaćene njihove primjedbe, Mađari prihvaćaju potpisivanje *Mirovnog ugovora* 4. lipnja 1920. godine u palači Mali Trianon. U vrijeme potpisivanja,

---

¹ Mira Kolar Dimitrijević, *Belje između dva svjetska rata: uloga politike u organizaciji beljskog gospodarstva od 1918. do 1941. godine*, Časopis za suvremenu povijest, god. XXX, br. 3, 1998, str. 507.

² Stanko Novaković, *Državno dobro Belje od 1918. do 1941. godine*, Tri stoljeća „Belja“, JAZU, Osijek, 1986, str. 243.

³ Davorin Taslidžić, *Na vratima naroda, na granici svjetova*, Zavod za baranjsku povjesnicu, Beli Manastir, 1999, str.78.

⁴ D. Taslidžić, isto, str. 83.

Mađarska je bila u šoku i tuzi te su diljem zemlje zvonila zvona cijeli sat.⁵

„Povijesna Mađarska“ postala je „krnja Mađarska“. Površina od 282.000 km² smanjila se na 93.000 km², a stanovništvo s 18,200.000 na 7,600.000. Ukupno je izgubljeno 63.8% teritorija i 58.2% stanovnika. Izvan svoje matične zemlje našlo se 3,312.856 Mađara.⁶

Trijanonskom je ugovorom, gospodarski izuzetno homogena cjelina Baranje presječena je na dva dijela - veći sjeverniji, ostavljen je Mađarskoj, dok je južni, manji dio, dodijeljen Kraljevini SHS.⁷

Paragraf 27. *Trijanonskog ugovora* uspostavio je u Baranji granicu od sjevera prema istoku. Granica počinje devet kilometara zapadno od Donjeg Miholjca, upravo ondje gdje je nekoć bila administrativna granica između mađarske i hrvatske Slavonije, i polazi k istoku, i to od kote 93. nekih tri kilometra zapadno od Branjinog Vrha (Brnjevara); crta se ima uspostaviti i na terenu i ona će ići sjeverno od Torjanaca, Luča, Šumarine (Benge), južno od Kásáda, te željezničke postaje Beremend - Ilocska. Odavde idemo na sjeveroistok, pravcem Dunava i kote 169, a k sjeveru Batine približno nekih osam kilometara, što se ima odrediti na samom terenu. Na terenu se ima ustanoviti crta što će ići zapadno od Barannyavára do Kneževa, Saroka, Udvara i Doljaka (Duboševice), a istočno od Izábelafölda.⁸

Iz navedenih podataka nije teško zaključiti da je *Trijanonskim ugovorom* izvršena najgrublja povreda Wilsonovih načela, zbog toga što 10. točka, koja jamči punu slobodu za autonoman razvitak naroda Austro-Ugarske, ostaje mrtvo slovo na papiru.⁹

Odluka iz Trianona zapečatila je sudbinu južne Baranje, ali istodobno probudila je nadu stanovnika ostalih dijelova Baranje o skorom prestanku srpske okupacije i povratku u okvire matične zemlje. Srpska je imperijalistička politika činila sve kako bi što dulje zadržala zaposjednuta područja te je raznoraznim dokazima pokušala od Antante isposlovati odluku o produljenju okupacije na pet godina. Iako nisu ostvarili svoj cilj, sjeverni su dio Baranje zadržali još 15 mjeseci, u čemu im je pomogla suradnja sa socijalistima. Dolaskom mađarskih socijalista na vlast u Pečuhu 1920. godine, pučanstvo je Baranje bilo uključeno u tri različita sustava srpske okupacije: nakon Trianona, južni se dio našao u sastavu Kraljevine SHS, sjeverni dijelovi sve do crte razgraničenja ostaju pod srpskom upravom dok

---

⁵ Davorin Taslidžić, *Prostor šutnje*, Zavod za baranjsku povjesnicu, Beli Manastir 2002, str. 71.

⁶ D. Taslidžić, isto, str. 71.

⁷ D. Taslidžić, isto, str. 72.

⁸ D. Taslidžić, *Na vratima naroda, na granici svijetova*, str. 85.

⁹ Skupina autora, *Povijest svijeta*, Naprijed, Zagreb 1990, str. 614.

je Pečuh, u sredini tog prostora, ostao autonoman, barem što se tiče uprave novoizabranih mađarskih socijalista s jedne, te daljnjom srpskom okupacijom, s druge strane. Uslijedili su posljednji mjeseci previranja te posljednji trzaji srpskog okupatora da zadrži osvojena područja. Jedan od tih pokušaja je proglašenje sedmodnevne Srpsko-Mađarske Baranjske Republike, 14. kolovoza 1921. godine.¹⁰

Nakon teško priznatog poraza Srbi se polako okreću južnoj Baranji koju će tlačiti i iskorištavati sve do uspostave samostalne Republike Hrvatske. Uz navedene probleme oko podjele, Baranju je u tom razdoblju pogodila i odluka Narodnog zbora u Osijeku 1919. godine. Prema toj odluci Baranja se administrativno, zbog velikosrpskih težnji, povezuje sa Somborom, a ne Osijekom prema kojemu postoji najprirodnija prostorna veza. Stvaranjem pak banovina 1929. godine, Baranja ulazi u sastav Dunavske banovine sa sjedištem u Novom Sadu. Uključivanje u Dunavsku banovinu nije bilo opravdano ni zbog etničkih razloga, jer je srpsko stanovništvo po brojnosti bilo tek na četvrtom mjestu, iza Mađara, Nijemaca i Hrvata. Nakon 1918. etničko se ustrojstvo južne Baranje poprilično promijenilo, dio se Mađara iselio u Mađarsku, a smišljenom politikom Srbije naseljeni su pravoslavci, u prvom redu srpski dobrovoljci, solunaši i drugi kolonisti.¹¹ Naseljenici su dobivali i do pet hektara plodne zemlje, koju je jugoslavenski režim oduzimao prijašnjim vlasnicima, pretežito Nijemcima i Mađarima.¹²

Nakon okupacije sva su značajna upravna, državna i gospodarska rukovodeća mjesta, u prvom redu na „Belju“, došla u ruke Srba. Nekada uzorno poljoprivredno dobro, pomalo zaostaje u gospodarstvu jer nema domaćinskog odnosa ni pravog gospodarenja.¹³

U skladu s rezolucijom, već spomenute, Velike narodne skupštine Vojvodine, „Belje“ je stavljeno pod sekvestar Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju kojemu je na čelu bio povjerenik Mita Klicinov.¹⁴ Klicinov za sekvestara postavlja Vladislava Manojlovića, koji nakon boravka u Baranji podnosi izvješće o zatečenom stanju na „Belju“.

Prikazao je da je od 27.723 jutara oranica zasijano samo 3.413 jutara pšenicom, 649 jutara graškom, 284 šećernom repicom i 229 jutara s raži te da se s velikim poteškoćama obavlja proljetna sjetva jarom pšenicom i šećernom repom. Manojlović izvještava da je od žetve 1917./1918. ostalo neobrano 146 jutara kukuruza, 60 jutara sirka, koji je propao i 1994 jutra

---

¹⁰ D. Taslidžić, *Prostor šutnje*, str. 73.

¹¹ D. Taslidžić, isto, str. 65.

¹² D. Taslidžić, isto, str. 82.

¹³ D. Taslidžić, *Na vratima naroda, na granici svjetova*, str. 66.

¹⁴ S. Novaković, isto, str. 243.

šećerne repe. Ističe da na dobru ima 10.032 komada stoke, 810 konja, 2.551 svinja, 4.534 ovaca, a popisuje i sve industrijske pogone te je to na jedan način prva inventura nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije.¹⁵

Manojlović odbija predati „Belje“ Ministarstvu trgovine i industrije, tj. Vladi u Beogradu, ali nakon usmene prijetnje čelnika vrhovne komande Živojina Mišića, „Belje“ preuzima inspektor Mihajlo Obradović. Godine 1919. za staratelja je postavljen Vaso Maučević, član Trgovačko-obrtničke i Hrvatsko-srpske koalicije. Kao istaknuti gospodarski stručnjak, Maučević je tvorac prvih uredaba o uređenju toga poljoprivrednog dobra te se zauzima da se ono ne razdijeli tijekom agrarne reforme. Obradović je svojim rasipništvom doveo beljske radnike na rub gladi, a „Belje“ u vrlo loš ekonomski položaj. U rujnu iste godine, dužnost komesara preuzima mnogo sposobniji Mihajlo Jovan Radovanović koji pribavlja kredit od pet milijuna kruna te uspijeva stabilizirati lošu situaciju.¹⁶

U međuvremenu je dovršen i *Trijanonski mirovni ugovor*, prema kojemu je prilikom razgraničenja beljskog imanja, Mađarskoj ostalo 24.108, a Kraljevini SHS 86.227 katastarskih jutara. Prema Stanku Novakoviću od spomenutih 86.227 jutara, 19.150 otpalo je na oranice, 24.242 na šume, 12.799 jutara na pašnjake i ritove, 23.904 na močvare, 4.920 jutara na livade, 1.244 na vrtove, potkućnice i parkove dok je samo 18 jutara pod vinogradima.¹⁷

Dobro na hrvatskoj strani uređeno je 31. prosinca 1921. godine te je „Belje“ povjereno upravi direktora i šefovima osam odjela: administrativnog, središnjeg računovodstva, poljoprivrednog, šumarskog, industrijskog, tehničkog, građevinskog i trgovinskog odjela. Također je izvršena podjela na 11 poljoprivrednih i četiri šumska okružja.¹⁸

U prosincu 1920. godine ukinut je sekvestar, a odlukom Ministarskog savjeta „Belje“ prelazi u nadležnost Ministarstva financija. Dužnost komesara obavljao je Vladimir Bobrinski, koji je kasnije imenovan za glavnog direktora.¹⁹ Upravljao je vojničkim stilom te je zabranio radnicima čitanje socijalističkih novina. Tada se događa štrajk radnika u Kneževu, koji su tražili povišicu jer su 1921. isplaćivani u krunama, koje su pokazivale stalni pad u odnosu na dinar (odnos 1:1 izmijenio se već 1921. u odnos 3:1, a kasnije i u 4:1) te se sa 120 do 150 kruna tjedno nije moglo živjeti, ako je čovjek imao obitelj. Pobuna radnika završava njihovim izgonom iz „Belja“ i

---

¹⁵ M. Kolar Dimitrijević, isto, str. 508. - 509.

¹⁶ M. Kolar Dimitrijević, isto, str. 509. - 510.

¹⁷ S. Novaković, isto, str. 244.

¹⁸ Mira Kolar Dimitrijević, *Položaj radništva na Belju u međuratnom razdoblju (1918.-1941)*, Tri stoljeća „Belja“, JAZU, Osijek 1986, str. 300.

¹⁹ S. Novaković, isto, str. 244.

gubitkom stana što su ga dobili na korištenje, što je uvjetovalo kasnije vrlo oprezno uključivanje radnika u štrajkove i tarifne pokrete.²⁰

U vrijeme Antona Kristana izašla je Uredba o organizaciji i uređenju Državnog dobra Belja koja je 31. prosinca 1921. godine zamijenjena zakonom istoga sadržaja, u kojemu se „Belje“ proglašava državnim vlasništvom. Prelaskom u državno vlasništvo postaje Državno dobro „Belje“, te s tim imenom nastavlja svoje poslovanje. Kristan je imao vrlo neugodnu dužnost spriječiti zahtjeve optanata i agrarne sirotinje u Baranji, koji su tražili da im se agrarnom reformom dodijeli zemlja „Belja“.²¹

Provođenjem agrarne reforme u Baranji, smanjen je posjed u rukama veleposjednika, većinom stranaca, no veliki posjed nije bio posve likvidiran. U Baranji agrarna reforma nije imala za posljedicu bitnije poboljšanje strukture posjeda i položaja seljaštva. Dobrovoljci su kao pojedinci dobili najviše zemlje, dok pripadnici nacionalnih manjina nisu dobili zemlju. Agrarna je reforma ubrzala proces tzv. privatne kolonizacije u Baranji.²²

Iako je Anton Kristan uspio stabilizirati „Belje“, problemi su se počeli nagomilavati zbog prodaje robe u besćenje, što je i razumljivo jer su glavni kupci bili Ministarstvo vojske i Činovnička zadruga u Beogradu. Inženjer M. Grković 1923. godine analizira te bilježi vrijednosti poslovanja. Cjelokupna vrijednost procjenjivala se približno na 800,000.000 dinara. Prema Grkoviću, godišnja dobit je trebala biti barem šest posto vrijednosti gospodarstva, tj. 45,000.000 dinara, ali „Belje“ nije zarađivalo niti polovicu te svote, što je izazvalo i čuđenje i uznemirenje te otvaralo mnoga pitanja.²³

Kao rješenje postojale su tri mogućnosti: prodaja, parcelacija ili zakup. Prve dvije mogućnosti su odbačene, a kako se nije moglo poslovati, Ministarstvo financija 1924. godine objavljuje natječaj za davanje „Belja“ u najam na 30 - 50 godina. Međutim, iako se na natječaj javilo šest ponuđača, među kojima su bili Zagrebački sindikat banaka, Savez nabavljачkih zadruga državnih činovnika, Anglo-Serbian Financial Ltd. uz sudjelovanje Jugoslavenskog šumskog dioničkog društva, Rusko-nizozemski finansijski koncern iz Pariza, Agria d.d. kao njemačka žitarska radnja iz Sombora i Sveopća banka iz Bratislave, „Belje“ ipak nije dano u zakup jer se Vlada uplašila da će izgubiti to poljoprivredno dobro, zaprepaštena velikim zanimanjem za njegovo preuzimanje.²⁴

---

²⁰ M. Kolar Dimitrijević, *Belje između dva svjetska rata*, str. 511.

²¹ S. Novaković, isto, str. 244. - 245.

²² Zdenka Šimončić-Bobetko, *Agrarna reforma i kolonizacija na području Baranje u međuratnom razdoblju (1919.-1941.) godine*, Tri stoljeća „Belja“, JAZU, Osijek 1986, str. 264.

²³ M. Kolar Dimitrijević, *Belje između dva svjetska rata*, str. 515.

²⁴ M. Kolar Dimitrijević, isto, str. 516.

Nakon ostavke Antona Kristana, na mjesto glavnoga direktora poljoprivrednoga odjela postavljen je Đorđe Sokolović. U njegovo vrijeme 1925. godine započinju u Kraljevini SHS naglo padati cijene žitu i nešto sporije, stočarskim proizvodima. Silazna putanja teško se zaustavlja, a najniža cijena zabilježena je 1926. godine, kada je velika poplava ukazala na osjetljivost toga područje između Dunava i Drave. Beljsko je stanje tadašnji odraz slabe pomoći Ministarstva financija koje ne investira dovoljno da bi se racionalizirala i modernizirala proizvodnja.²⁵ Do promjene dolazi kada je ministar financija Milan Stojadinović uspio stabilizirati proračun te kada se njegov nasljednik, radikal Bogdan St. Marković, počinje intenzivnije interesirati za „Belje“. Dobra kontrola, uz pojačan intenzitet obrađivanja te pritisak na radništvo, dovodi već 1926. godine bilancu poslovanja u pozitivno stanje.²⁶

U razdoblju između 1928. - 1933. godine ravnateljem je postao odvjetnik i ekonomist Kosta Bugarski, koji je inicirao stalnu poljoprivredno-industrijsku izložbu; cilj je izložbe bio posjetiteljima i poslovnim partnerima na pregledan i promidžben način prikazati poslovanje toga dobra te sve proizvode „Belja“.²⁷

Nakon uspješnog poslovanja javlja se novi problem u svezi s vlasništvom „Belja“. Bivši je vlasnik „Belja“, nadvojvoda Friedrich tužio Jugoslaviju za prisvajanje „Belja“ i Topolovca (posjed kraj Siska što je neko vrijeme pripadao „Belju“), tvrdeći da su oba dobra njegova i da se stoga ne može primijeniti *Saintgermainski ugovor* te da se na osnovi *Trijanonskog ugovora* imanja moraju vratiti, a štete nadoknaditi. Bojeći se oduzimanja, država je u financijskom zakonu 1928./29. godine najavila odvajanje 8.000 jutara beljske zemlje za potrebe kolonizacije. Ta je odluka potaknula Udrugu jugoslavenskih agronoma da 5. rujna 1928. uputi predstavku ministru trgovine i industrije Mehmedu Spahi, u kojoj navodi da „Belje“ treba sačuvati kao cjelinu i priključiti ga Ministarstvu poljoprivrede i voda, gdje bi se osjetio veći utjecaj agronoma. Sudski proces u svezi s vlasništvom „Belja“, nije riješen do Drugoga svjetskog rata.²⁸

Krajem 1933. dolazi do smjene Koste Bugarskog, a na njegovo mjesto imenovan je inženjer agronomije Branko Čupić koji će na položaju direktora ostati do Drugoga svjetskog rata.²⁹

Uredbom iz 1937. godine upotpunjen je *Zakon o uređenju „Belja“*, dok je radništvo objavilo rezoluciju sa zahtjevom potpune slobode

---

²⁵ M. Kolar Dimitrijević, isto, str. 517.

²⁶ M. Kolar Dimitrijević, isto str. 518.

²⁷ S. Novaković, isto, str. 248.

²⁸ M. Kolar Dimitrijević, *Belje između dva svjetska rata*, str. 519. - 520.

²⁹ S. Novaković, isto, str. 248.

sindikalnog organiziranja i nedovođenja jeftinih radnika iz Međimurja, u vrijeme ljetne sezone. Da bi se podigla kvaliteta trgovačkog poslovanja toga dobra, novom je *Uredbom o organizaciji* zamijenjen *Zakon* iz 1922., kada se s autoritativnog prešlo na kolegijalni sustav uprave, što je direktorima osam beljskih odjela omogućilo provođenje vlastite volje, bez suglasnosti glavnoga direktora. Navodno je *Uredbom* bila ograničena i moć ministra financija Dušana Letice, a glavni je direktor, zajedno s još jednim ravnateljem odjela, mogao zaključivati poslove samo u vrijednosti do 250.000 dinara.³⁰

Početak Drugoga svjetskog rata Mađarska je, 11. travnja 1941. godine, kao saveznik Trećeg Reicha, okupirala Baranju. Četverogodišnja mađarska okupacija Baranje uz specifične okolnosti, geopolitičku omeđenost, društveno-političke proturječnosti, nacionalnu heterogenost, teror, partijsku izoliranost i malobrojno članstvo Komunističke partije Jugoslavije, utjecale su na razvoj i tijek otpora okupatoru. Krajem 1944. i u 1945. godine uspješno su izvedene ratne operacije kod Batine i Bolmana.³¹

Stare zablude i politički promašaji o pripadnosti južne Baranje, konačno su ispravljeni svršetkom II. svjetskoga rata, 1945. godine. Baranja je administrativno priključena svome zaleđu, Osijeku i Hrvatskoj, što je korektno priznalo državno (Đilasovo) povjerenstvo, koje je dobilo zadaću provesti razgraničenje između Srbije i Hrvatske. Po nalazu te komisije, koji je kasnije prihvaćen i u najvišim državnim organima i tijelima, Baranja je pripadala Hrvatskoj po etničkoj i zemljopisnoj slici pučanstva, pa je i pripojena Hrvatskoj. Te su granice 1946. prihvatile i Srbija i Hrvatska pa su one postale državne. No zato je komisija oduzela povijesno-pravni i državni teritorij Hrvatske u istočnom Srijemu zapadno od stare granice na Dunavu, pripojivši ga Vojvodini odnosno Srbiji, pa se tako stoljetna granica između Hrvatske i Srbije s Dunava, pomaknula prema zapadu na područje Hrvatske.³² „Belje“ je u vrijeme okupacije vođeno kao posebna gospodarska jedinica, na čelu koje je bio sin bivšega nadvojvode Friedricha, Albrecht Habsburški, zapovjednik 8. puka 4. korpusa mađarske vojske iz Pečuha. Traba istaknuti da i Mađarska nije, nakon okupacije, vratila jugoslavenski dio Albrechtu, već ga je postavila za privremenog komesara do 1942. godine, kada ga mađarski ministar pravde odlučuje prenijeti u nadležnost državnog erara.³³

---

³⁰ M. Kolar Dimitrijević, *Belje između dva svjetska rata*, str. 521.

³¹ Nada Lazić, *Okupacija Baranje i narodnooslobodilački pokret 1941. – 1944. godine*, Tri stoljeća Belja, JAZU, Osijek 1986, str. 323.

³² D Taslidžić, *Na vratima naroda, na granici svjetova*, str. 66.

³³ M. Kolar Dimitrijević, *Belje između dva svjetska rata*, str. 523.

Zaključak

Događanja su u Baranji, a samim time i na „Belju“, u prvoj polovini 20. stoljeća bila prožeta prvenstveno političkim, a zatim i gospodarskim sukobima što su uvjetovali slab razvoj toga područja. Nakon što je južna Baranja oduzeta Mađarskoj, to je područje do 1945. na razne načine pripajano Srbiji, za što nije postojalo geografsko, a ni etničko opravdanje. Sve nepravde ispravljene su već spomenute 1945. godine, kada je Baranja bila priključena svom zaleđu, Osijeku i Hrvatskoj. Svi ti problemi, uz elementarne nepogode, odrazili su se i na poslovnu politiku „Belja“, na kojemu se zbog stalnih kadrovskih promjena i nemara određenih direktora nije moglo, na duže vrijeme, pozitivno poslovati. Ista problematika nastavit će se i u sljedećim razdobljima, a danas sa sigurnošću možemo reći da je kulminirala u ovim našim vremenima.

ISSN 1846-3819

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe

broj 1 i 2 (God. I)

Osijek, 2006./2007.

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturno i povijesno naslijeđe
br. 1 i 2, Osijek 2006./2007.

Nakladnik:

Odsjek za povijest – Filozofski fakultet Osijek

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ana Pintarić, dekanica

Izv. prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

Uredništvo:

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Slobodan Čače, Sveučilište u Zadru

Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru

Prof. dr. fra Marko Karamatić, Franjevačka teologija, Sarajevo

Prof. dr. sc. Marjan Dimitrijević, Institut za nacionalna istorija, Skopje

Izv. prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku

Doc. dr. sc. Miroslav Akmadža, Filozofski fakultet u Osijeku

Izv. prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli

Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar, Pécs

Glavni urednik:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Tajnik uredništva:

Mr. sc. Zlatko Đukić

Lektor i korektor:

Marica Grigić

Računalna obrada i prijelom:

Ivan Nećak

Tisak:

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka